

deciding to back out over the threshold” [4, с. 5] (Більшість читачів нададуть автору шанс сумніву, принаймні на декілька сторінок, перш ніж прийняти рішення про відмову переступити поріг); 2) “*Madox Ford's famous opening sentence is a blatant ploy to secure the reader's attention, virtually dragging us over the threshold by the collar.*” [4, с. 6] (Знамените перше речення Медокса Форда є обурливим прийомом, що забезпечує увагу читача, фактично перетягуючи нас через поріг за комір); 3) “*At the beginning of Adam Bede, by a neat rhetorical trick with the drop of ink..., George Eliot transforms the act of writing into a kind of speaking, a direct yet intimate address to the reader, inviting us “over the threshold” of the novel...*” [4, с. 10] (На початку Адама Біда, акуратним риторичним трюком за допомогою краплі чорнила ..., Джордж Еліот перетворює акт письма у свого роду мовлення, пряме, але водночас інтимне звернення до читача, запрошуючи нас «через поріг» роману).

Дослідження встановило, що в науково-критичному дискурсі аналогія виконує функцію пояснення, тлумачення, переконання, а також експлікує синкретизм науково-критичного дискурсу Девіда Лоджа, в якому поєднуються елементи художнього і наукового стилів.

Список використаних джерел:

1. Ивин А.А. Основы теории аргументации: Учеб. – М.: ВЛАДОС, 1997 – 352 с.
2. Перельман Х. Новая риторика: трактат об аргументации. // Язык и моделирование социального взаимодействия. М.: «Прогресс», 1987 г. – 463 с.
3. Lodge D. After Bakhtin. Essays on Fiction and Criticism. – London & New York: Routledge, 1990.
4. Lodge D. The Art of Fiction. – Penguin Books, 1992. – 240 p.

Ткаченко Ю.В.

аспірантка,

Науковий керівник: Сойко І.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКІ ЛІНГВОКУЛЬТУРЕМИ В НІМЕЦЬКОМОВНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТАХ

На початку ХХІ століття дослідження мови у діалозі культур і цивілізацій набуває особливого значення. Тому за останні два десятиліття у зв'язку з активізацією міжнародних контактів акцентувалася увага на вивченні національних особливостей мовної свідомості комунікантів – представників різних лінгвокультурних спільнот.

Актуальність обраної нами теми зумовлена підвищеним інтересом до такого мовного явища як лінгвокультурема, а також відсутністю єдиного визначення цього поняття, однастайності щодо її структурних особливостей та способів відтворення в іншій лінгвокультурі. Частотне вживання лінгвокультурем можна вважати характерною ознакою не лише художніх, а й наукових текстів, присвячених цілій низці наукових, у першу чергу, гуманітарних дисциплін – історії, етнографії, культурології, літературознавству тощо. Цей факт робить питання адекватного відтворення лінгвокультурем у науковій літературі актуальною мовознавчою проблемою.

Мета роботи полягає у з'ясуванні особливостей відтворення українських лінгвокультурем у німецьких наукових працях з огляду на функціональну та жанрово-стилістичну спрямованість тексту.

Предмет дослідження полягає у визначенні способів відтворення українських лінгвокультурем в німецькомовних наукових текстах гуманітарного напрямку – з історії, культурології, етнографії, літературознавства.

Об'єктом дослідження виступають українські лінгвокультуреми у наукових текстах німецькою мовою.

Матеріалом дослідження слугують німецькі тексти з різних сфер науки: історії (праці Андреаса Каппелера "Die Ukraine. Prozesse der Nationsbildung", Аксея Шмідта "Ukraine. Land der Zukunft", Мартіна Ауста "Polen und Rußland im Streit über die Ukraine", наукова стаття Ганса Коха "Umschau: Das Russisch-Ukrainische Verhältnis"), культурології та етнографії (праці Івана Зеньківа "Die Hirtenkultur der Huzulen. Eine volkskundliche Studie", Івана Мірчука "Geschichte der ukrainischen Kultur"), літературознавства (праці Альфреда Єнзена "Taras Schewtschenko. Ein Ukrainisches Dichterleben" та Фрідріха Боденштедта, автора книги "Die poetische Ukraine: eine Sammlung kleinrussischer Volkslieder", дослідження Тат'яни Гофман "Literarische Ethnographien der Ukraine. Prosa nach 1991", наукова стаття Каті Брунер "Apokryphe ukrainische Legenden: Eine Schöpfungslegende aus Podolien").

Наукова новизна роботи полягає у лакуарності досліджень цієї теми у галузі зіставного мовознавства та перекладознавства в німецько-українському лінгвокультурному вимірі.

Відправними пунктами дослідження слугують теоретичні розробки Р. Зорівчак, Л. Соболева, О. Кундзіча, Є. Верещагіна, А. Федорова, О. Швейцера, які зробили вагомий внесок в мовознавчу науку, дослідивши лінгвістичну сутність реалій та способи їх відтворення іншою мовою. Лінгвістичні особливості текстів наукового стилю досліджували у своїх працях І. Арнольд, О. Баженова, А. Васильєва, А. Коваль, І. Колегаєва, М. Котюрова, О. Крижанівська, О. Лаптева, Н. Мілованова, Н. Непійвода, М. Пешак, Л. Славгородська, А. Суперанська, О. Троянська та ін. У дослідженнях Н. Болотнової, Л. Лаппа, М. Котюрової суб'єкт наукової діяльності представлений як екстралінгвістичний фактор, який сукупністю індивідуальних та соціальних рис визначає специфіку наукового тексту. Окрім того, характеристику текстовим параметрам наукового тексту з урахуванням

екстралінгвістичних чинників надають І. Гальперін, Л. Дускаєва, Т. Матвеева, М. Котюрова, М. Кожина, Т. Плюскіна, Т. Трошева.

Науковий текст, будучи у широкому розумінні носієм та результатом когнітивної діяльності науковця, є цілісним комунікативним блоком, якому притаманна чітка, логічна структура, раціональний характер, інформативність, доказовість та об'єктивність викладу, використання понятійного апарату науки, зокрема вузькоспеціалізованої і загальнонаукової термінології. Порівнюючи науковий текст із текстами художнього та публіцистичного стилів, Ю. Сурмін наголошує на тому, що науковий текст на відміну від художнього не базується на образі, не активізує почуттєвий світ читача, а зорієнтований на сферу раціонального мислення. «На відміну від публіцистичного тексту, він не припускає спрощення і користується понятійним апаратом. Його призначення не в тому, щоб змусити повірити, а в тому, щоб довести, обґрунтувати, аргументувати істину» [2, с. 6].

Таким чином, у наукових текстах повинна реалізовуватися низка взаємопов'язаних функцій – когнітивна, інформативна та дослідницька. Виконання названих функцій у наукових працях з історії, культурології, літературознавства та інших гуманітарних дисциплін, покликаних ознайомити наукову спільноту з історією чи культурою певного народу, сприяє використанню автором дослідження лінгвокультурам вихідної лінгвокультури.

Лінгвокультуреми є невід'ємною частиною лексики будь-якої мови і відображають специфічну картину світу людей, що говорять цією мовою. Н. Медвідь визначає лінгвокультураму як «лінгвальний конструкт, одиницю мовної свідомості, мовлення», що детермінує культурні фрагменти дійсності у «денотативному, сигніфікативному, конотативному значеннях мовної одиниці та у фонових знаннях про неї» та «генерує загальнокультурну і національно-культурну інформацію» [1, с. 9].

На основі проаналізованого теоретичного та практичного матеріалу ми з'ясували, що лінгвокультурамам притаманні власні структурні особливості, а саме: лінгвокультуреми можуть мати форму простого слова, форму похідного слова, форму складного слова, форму абрєвіатури, стійкого словосполучення та речення. Для кращого розуміння лінгвокультураму, їх значення, конотації та функції в тексті необхідно враховувати не тільки їх структуру, а й семантичне наповнення, оскільки саме семантичний зміст зумовлює дотримання конкретних умов вживання реалій як в процесі комунікації, так і в процесі міжкультурної взаємодії при перекладі.

Проаналізувавши різні види класифікацій лінгвокультураму, ми дійшли висновку, що всі вони можуть бути об'єднані за денотативною ознакою (тобто визначенням предмету чи факту); за лінгвістичною природою (слова, словосполучення, фразеологізми, речення, комунікативні одиниці); за приналежністю до лексико-семантичної групи; за часовою ознакою (сучасні, історичні); за локальною ознакою (національні, регіональні, локальні, мікролокальні).

Оскільки лінгвокультуреми, як правило, не мають еквівалентів у інших лінгвокультурних спільнотах через відсутність у носіїв іншої лінгвокультури об'єкта, що позначається лінгвокультурею, і внаслідок необхідності передати поряд із предметним значенням і закладений у неї колорит – національне й історичне забарвлення, їхнє відтворення вимагає особливого підходу.

У результаті проведеного дослідження ми прийшли до таких висновків:

– лінгвокультурема, яка може виражатися словом, словосполученням, текстом, акумулюючи в собі як власне мовні уявлення, так і тісно пов'язане з ними позамовне культурне середовище, є носієм конотативного смислу, який повною мірою реалізується лише у випадку повного володіння мовою та культурою певного етносу;

– лінгвокультуреми у науковому тексті можуть виконувати різні функції – інформативну, когнітивну та етнокультурну, причому реалізацію останньої забезпечують різні функціональні компоненти: функція маркера чужої культури, функція відтворення місцевого та історичного колориту, функція створення достовірної картини світу, кумулятивна функція, асоціативна та символічна функції;

– лінгвокультуреми забезпечують етнокультурну та просторово-часову локалізацію в тексті, і виконуючи ці функції одночасно, слугують підтвердженням приналежності до лексичних одиниць, які не піддаються чіткій регламентації та їхній класифікаційний поділ значною мірою умовний, схематичний та не може претендувати на абсолютну повноту;

– вибір шляху відтворення лінгвокультурем залежить від кількох чинників: від характеру тексту, від значущості реалії в тексті, від характеру самої реалії, від мов – їхніх словотворчих можливостей, літературної та мовної традицій, від реципієнта; окрім того, при виборі адекватних способів відтворення лінгвокультурем у науковій праці про іншу культуру варто виходити з приналежності реалій до того чи іншого класу;

– з огляду на жанрову специфіку наукового тексту, найбільш продуктивними способами передачі лінгвокультурем іншою мовою є використання експлікації або описового перекладу у різних комбінаціях з транскрибуванням, транслітерацією, калькуванням, гіперонімічним перейменуванням.

Список використаних джерел:

1. Медвідь Н.С. Лінгвокультуреми в українській соціальнопсихологічній прозі першої половини ХХ ст. : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук 10.02.01. – Київ, 2009. – 25 с.

2. Сурмін Ю.П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. – К. : НАДУ, 2008. – 184 с.